

سازمان بازرسی کل کشور

(ساختار ، وظایف ، مأموریت ها و اقدامات در جایگاه آموذمانی،

توسعه نظارت همگانی، ارتقاء سلامت اداری و مبارزه با فساد)

دفتر توسعه نظارت همگانی

فصل اول) مبانی حقوقی و وظایف قانونی سازمان بازرسی کل کشور

اصل ۱۷۴ قانون اساسی تصریح میکند: براساس حق نظارت قوه قضائیه نسبت به حسن جریان امور و اجرای صحیح قوانین در دستگاههای اداری سازمانی به نام سازمان بازرسی کل کشور زیر نظر رئیس قوه قضائیه تشکیل میگردد. حدود و اختیارات این سازمان را قانون تعیین میکند.

طبق اصل ۱۷۴ قانون اساسی مأموریت اصلی سازمان نظارت بر اجرای صحیح قوانین و حسن جریان امور در نهادهای اداری است. علاوه بر این نظارت و بازرسی از نظر قانون این سازمان عبارت است از مجموعه فعالیت‌های مستمر و منظم و هدفدار به منظور جمع‌آوری اطلاعات لازم درباره مراحل قبل، حین و بعد از اقدامات دستگاه‌های مشمول بازرسی، تجزیه و تحلیل آنها، تطبیق عملکرد دستگاه با اهداف و تکالیف قانونی و ارائه پیشنهادهای مناسب در جهت حسن جریان امور.

اختیارات قانونی

الف) بازرسی و نظارت مستمر کلیه وزارتخانه‌ها و ادارات و امور اداری و مالی دادگستری، سازمان‌ها و دستگاه‌های تابعه قوه قضائیه و نیروهای نظامی و انتظامی و مؤسسات و شرکت‌های دولتی و شهرداری‌ها و مؤسسات وابسته به آنها و دفاتر اسناد رسمی و مؤسسات عام المنفعه و نهادهای انقلابی و سازمان‌هایی که تمام یا قسمتی از سرمایه یا سهام آنان متعلق به دولت است یا دولت بنحوی از انحاء بر آنها نظارت یا کمک می‌نماید بر اساس برنامه منظم.

ب) انجام بازرسی‌های فوق العاده حسب الامر مقام معظم رهبری و یا به دستور رییس قوه قضائیه و یا درخواست رییس جمهور و یا کمیسیون اصل ۹۰ قانون اساسی مجلس شورای اسلامی و یا بنا به تقاضای وزیر یا مسوول دستگاه‌های اجرائی ذیربط و یا هر موردی که به نظر رییس سازمان ضروری تشخیص داده شود.

ج) نظارت و بازرسی موردی: بررسی شکایات و اطلاعات مقرون به دلیل دایر بر وقوع تخلف یا سوء جریان در محدوده صلاحیت سازمان.

د) علاوه بر این در ماده ۱۲ قانون تشکیل سازمان تصریح گردیده است چنانچه بازرسان قانونی مؤسسات و شرکت‌های مشمول بازرسی، مسوولین سازمان حسابرسی دولتی، حفاظت و اطلاعات و حراست و نظارت و بازرسی وزارتخانه‌ها و دستگاه‌های مشمول بازرسی، به سوءجریانی در رسیدگی به عملکرد مالی و اداری

دستگاه‌های اجرائی و شرکت‌های دولتی و وابسته به دولت برسند که مربوط به وظایف سازمان بازرسی است، باید مراتب را به اطلاع سازمان بازرسی کل کشور برسانند. مستنکف به مجازات مقرر در ماده (۶۰۶) قانون مجازات اسلامی محکوم خواهد شد.

هـ) بهره‌گیری از توان تشکلهای غیر دولتی و مردم نهاد و اشخاص واجد شرایط در بخش‌های علمی، تخصصی، صنفی و

مردمی به منظور انجام وظایف محوله.

و) ایجاد هماهنگی‌های لازم، مستمر و منظم با مسؤولان دستگاه‌های نظارتی کشور با حفظ استقلال و اختیارات قانونی و ذاتی هر دستگاه، به منظور ارتقاء کیفی و کمی و افزایش اثربخشی اقدامات نظارتی و پرهیز از کارهای موازی و غیر ضرور و تقویت مدیریت کشور و ارایه گزارش نتایج حاصله به رؤسای قوای سه‌گانه.

ز) معرفی نماینده، به مجامع و شوراهای تصمیم‌گیر در معاملات دستگاه‌های دولتی و عمومی غیر دولتی و دستگاه‌های مشمول بازرسی به عنوان ناظر بدون حق رأی در جهت انجام وظیفه نظارتی.

ح) ارایه گزارش‌های نظارتی هشدار دهنده به هنگام به مقامات مسؤول جهت پیشگیری از وقوع جرم، تخلف و سوءجریان‌ات احتمالی.

ط) اطلاع‌رسانی و آگاهی‌بخشی عمومی از طریق رسانه‌های عمومی به منظور ارتقاء سلامت نظام اداری و مقابله با فساد،

ساختار تشکیلاتی

سازمان بازرسی کل کشور از یک رئیس، ۵ معاون و ادارات کل ذریبط تشکیل شده است که تحت نظارت رئیس سازمان ماموریت‌های خود را انجام می‌دهند.

علاوه بر این سازمان دارای ۳۱ دفتر بازرسی استانی می باشد که تحت نظر شش منطقه نظارتی، زیر نظر سازمان مرکزی به فعالیت نظارت و بازرسی در کل کشور می پردازند.

ضمانت اجرایی پیشنهادها

طبق ماده ۱۰ قانون تشکیل سازمان: وزیر یا رئیس سازمان بازرسی‌شونده ملزم هستند ۱۰ روز پس از دریافت گزارش هیات بازرسی پیشنهادهای اصلاحی مندرج در گزارش را اجرا کنند. گزارش پیگیری اجرای پیشنهادها بطور منظم میباید به سازمان ارائه گردد. همچنین سازمان باید اجرای پیشنهادهای خود را تا آخرین مرحله اجرا تعقیب کند.

عدم اجرای پیشنهادهای قانونی سازمان بدون دلیل موجه مستوجب مجازات پیشبینی شده در ماده ۵۷۶ قانون مجازات اسلامی خواهد بود که پس از دادرسی در دادگاه صلاحیتدار و احراز سوء جریان اعمال میگردد. ماده ۵۷۶ قانون مجازات اسلامی اشعار میدارد: چنانچه هر یک از صاحبمنصبان و مستخدمین و مامورین دولتی و شهرداریها در هر رتبه و مقامی که باشند از مقام خود سوء استفاده نموده و از اجرای اوامر کتبی دولتی یا اجرای قوانین مملکتی و یا اجرای احکام یا اوامر مقامات قضائی یا هر گونه امری که از طرف مقامات قانونی صادر شده باشد جلوگیری نمایند به انفصال از خدمات دولتی از یک تا پنج سال محکوم خواهد شد.

فصل دوم (اصول سیاست ها و برنامه های سازمان بازرسی کل کشور

سازمان بازرسی کل کشور در تحقق اهداف و انجام وظایف محوله، ضروری است ضمن اتکاء به برنامه راهبردی و سیاستگذاری کلان، رویکردها و سازوکارهای اجرایی لازم را در جهت ارتقاء کارآمدی نظام نظارت و بازرسی و ساماندهی برنامههای نظارتی، پیشبینی و عملیاتی مینماید. با عنایت به اوضاع عمومی اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جامعه و شرایط حاکم بر نظام اداری کشور و ضرورت انتخاب رویکرد مناسب در پاسخگویی به مشکلات، انتظارات و دغدغه های عموم مردم و نیز مطالبات مقام معظم رهبری (مدظلهالعالی)، وجوه مهم و مؤثر حوزههای وظیفهای و عملکردی سازمان بازرسیکل کشور شامل نظارت، بازرسی و راهبری است.

- رویکرد اصلی حاکم بر برنامههای نظارتی، مبتنی بر پیشبینی و پیشگیری از شکلگیری فساد و سوءجریان در نظام اداری است. در نظارت به مسائل کلان، چالشهای اساسی و گلوگاه های فسادخیز در سطح ملی، منطقهای و استانی پرداخته و روندهای جاری آسیبشناسی و تهدیدهای ملی و حوزههای آسیبپذیر در سطوح ملی، منطقهای و استانی را شناسایی و پیشبینی میشود.

با توجه به جنبه پیشگیرانه این حوزه وظیفهای، در صورت بروز سوءجریان و یا احتمال انحراف، انجام اقدامات کنترلی و اصلاحی برای مهار سوءجریان به مبادی ذیربط پیشنهاد خواهد شد. بازرسی به دنبال شناسایی نحوه و چگونگی انجام برنامهها و تکالیف دستگاهها بوده و عموماً سنجش کارایی در آن مورد نظر است. در گزارشهای بازرسی برای ارتقاء کارایی و بهبود عملکرد دستگاههای اجرایی، اقدامات جبرانی از قبیل انجام اصلاحات، پیشنهاد شده و یا اقدامات حقوقی و قضایی برای برخورد با متخلفان پیگیری میشود.

رویکرد اصلی حاکم بر برنامههای بازرسی مبتنی بر رصد، کشف، مقابله با فساد و یا سوء جریانهای اداری است. نتایج حاصل از این اقدام، به اصلاح تصمیمات، مقررات، روشها و رویهها، انتصابات، ساختارها و یا برنامههای عملیاتی در سطح دستگاههای اجرایی میانجامد.

حاکمیت قانون و ارتقاء سلامت اداری

راهبردهای نظارت و بازرسی:

- ❖ اصلاح ساختارها و فرآیندها در نظام اداری
- ❖ تقویت قانون مداری و پایبندی به قانون در نظام اداری
- ❖ شفافیت در تولید و مبادله اطلاعات (شفافیت گردش اطلاعات)
- ❖ رعایت حقوق شهروندی و تکریم ارباب رجوع
- ❖ شناسایی و مقابله با سوءجریانهای اداری و مفاصد اقتصادی
- ❖ حمایت از تولید و تحقق اقتصاد مقاومتی

فصل سوم) توسعه نظارت الکترونیک

در راستای طرح زیر بنایی توسعه کاربردی فناوری اطلاعات در کشور^۱ و تحقق دولت الکترونیک، طرح جامع فناوری ارتباطات و اطلاعات سازمان بازرسی کل کشور با نیازمندی های واحدهای مختلف و با تلفیق روش های مهندسی و رویکرد معماری تهیه گردید. سایر دستاوردهای فناوری اطلاعات سازمان به شرح ذیل می باشد:

- ❖ استفاده از فناوری اطلاعات در راستای نظارت های پیشگیرانه دیجیتالی.
- ❖ پیشبرد زیرساخت سخت افزاری سازمان

^۱ - طرح مذکور از جمله طرحهای ریربنایی توسعه ایی در کشور می باشد.

❖ پیاده سازی زیرسیستم طرح جامع اداری، مالی و پشتیبانی در مرکز و ۳۱ نقطه استانی با هدف مکانیزه نمودن بخش ستادی سازمان.

❖ طراحی پایگاه اطلاع رسانی سازمان و پیاده سازی وب سایت مرکزی و ۳۱ نقطه استانی

فصل چهارم (جایگاه آمبودزمانی سازمان در تامین حق شهروندی

سازمان بازرسی کل کشور گام های مهمی را در جهت ارتباط هرچه بیشتر با مردم به منظور رسیدگی به شکایات آنان از دستگاه های اجرایی و دریافت بموقع گزارش ها درخصوص سوء جریانات و آسیب های دستگاه ها برداشته است بطوریکه در سال ۱۳۷۵ اقدام به تاسیس ستاد خبری با شماره تماس ۱۳۶ نموده است. به منظور دسترسی آسان مردم به سازمان و ارایه خدمات الکترونیک به مراجعین، مرکز ۱۳۶ سازمان با امکانات مدرن و دیجیتالی طی چند سال گذشته (نیمه دوم ۸۴) فعالیت خود را آغاز نموده است. این مرکز، ضمن رسیدگی مقدماتی و حل مشکلات افراد، نسبت به بررسی و پالایش گزارش های مردمی اقدام و موارد حائز اهمیت را جهت بررسی به ادارات کل تخصصی نظارت و بازرسی ارجاع می نماید.

مرکز رسیدگی به شکایات مردمی در اجرای بند ج ماده ۲ قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور به منظور گسترش ارتباطات و پاسخگویی به شکایات مردم از ابتدای بهمن ماه سال ۱۳۸۸ سامانه ملی رسیدگی به شکایات و اعلامات، با همکاری دستگاه های تابعه در بستر وب به نشانی الکترونیکی <http://shekayat.bazresi.ir> راهاندازی شده است.

اهداف راهاندازی سامانه عبارتند از:

- ✓ تسهیل دسترسی مردم به مسوولان برای ارسال شکایات و اعلام نارضایتیها
- ✓ امکان برخورداری از نظرات و پیشنهادات مردم به عنوان بازخور عملکرد دستگاه های اجرایی
- ✓ ارتقاء سطح رضایتمندی مردم از طریق گسترش فرهنگ مشتری مداری در دستگاه های اداری
- ✓ طراحی فرآیند دریافت، بررسی و پاسخگویی به شکایات به شکلی کارآمد و اثربخش
- ✓ جلوگیری از انتشار شایعات و اعلامات تأیید نشده
- ✓ حصول اطمینان از تلاش دستگاه ها در جهت رفع مشکلات مردم
- ✓ معرفی دستگاه های نا کارآمد و تلاش در جهت بهبود عملکرد آنها
- ✓ معرفی و تشویق دستگاه هایی که بیشترین توجه و اهتمام در رفع نارضایتی عمومی داشتهاند

رسیدگی به شکایات مردمی از دیدگاه آیین نامه اجرایی قانون سازمان

بر اساس ماده ۲ آیین نامه اجرایی قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور، بازرسی ها به یکی از صور برنامه ای، فوق العاده و موردی انجام می شود. علاوه بر این بر اساس تعریف ارائه شده منظور از بازرسی موردی، بررسی شکایات و اطلاعات مقرون به دلیل دایر بر وقوع تخلف یا سوء جریان در محدوده صلاحیت سازمان می باشد.

همچنین در ماده ۱۱ آیین نامه اجرایی قانون تشکیل سازمان عنوان گردیده است که «در بازرسی برنامه ای و همچنین در مواردی که برای بررسی اوضاع کلی یک منطقه هیأت بازرسی اعزام می گردد، هیأت موظف است پس از استقرار در محل، ورود و آمادگی خود را حسب مورد، جهت دریافت اطلاعات، شکایات و جمع آوری اطلاعات در حدود صلاحیت سازمان، با تعیین نشانی محل کار خود اعلام دارد.»

علاوه بر ماده قانونی عنوان شده، در مواد ۱۲، ۱۳، ۱۴ و ۱۵ آیین نامه اجرایی قانون تشکیل سازمان مجدداً به صلاحیت سازمان به رسیدگی به شکایات اشخاص (حقیقی و حقوقی) از دستگاه های اجرایی و نحوه رسیدگی به شرح زیر تاکید گردیده است:

همچنین در ماده ۲۵ از «قانون ارتقاء سلامت نظام اداری و مقابله با فساد» در راستای تسریع و تسهیل در رسیدگی به شکایات مردمی، تکالیفی برای دستگاه های اجرایی و اداری کشور به شرح زیر مشخص گردیده است و بر اساس تبصره (۱) ماده مذکور سازمان بازرسی کل کشور مسئول نظارت بر حسن اجرای این ماده می باشد:

فصل پنجم (استانداردهای آزادی اطلاعات یا FOI)

سازمان بازرسی کل کشور در رابطه با شفافیت و آزادی اطلاعات، اقدامات زیر را به عمل آورده است:

- ۱- انجام اقدامات پیگیرانه با هدف تصویب و ابلاغ قوانین و مقررات دسترسی به اطلاعات
- ۲- درج و افزودن مفاهیم دیجیتالی و الکترونیکی به قوانین و مقررات مرتبط و همچنین بررسی و اصلاح کلیه قوانین و مقررات تجاری و بازرگانی با هدف تضمین انطباق آنها با لایحه مربوطه
- ۳- هدایت سازمانهای دولتی به سوی زمینه مساعد جهت اعمال قوانین و مقررات مذکور

- ۴ - به منظور انجام این کار، ملزم ساختن دستگاههای دولتی به ایجاد پایگاههای اینترنتی ویژه (مثل پورتال ملی اطلاع‌رسانی مناقصات) و مکلف ساختن دستگاههای دولتی به قراردادن اطلاعات اولیه مربوط به معاملات و فعالیتهای اقتصادی خود در داخل وبسایت خود (رعایت محدودیتهای پیشبینی شده در قوانین) و بعد مقابله با اقدامات سلیقه‌های نهادهای دولتی و ایجاد رانت از طریق انتشار این گونه اطلاعات
- ۵ - تشویق سازمانهای مربوطه متولی کارهای فرهنگی و اجتماعی و نیز رسانه‌های دیداری، شنیداری و چاپی به ارتقای فرهنگ و ایجاد بستر مساعد اجرای قانون آزادی اطلاعات در اذهان مردم
- ۶ - بطور کلی ایجاد بستر مناسب برای نظارت عمومی بر گردش آزاد اطلاعات

فصل ششم) توسعه نظارت همگانی (بازرسان افتخاری و سازمان های مردم نهاد)

فساد اداری از جمله پدیده‌های سازمانی است که روند توسعه کشورها را به طور چشمگیری با مشکل روبه‌رو می‌سازد. فساد میتواند علل مختلفی داشته باشد و به دلیل نقش و تأثیرات منفی زیادی که بر کارایی و اثربخشی نظام اداری، اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی دارد، همواره مورد توجه دولتها و نهادها بوده و هست. گسترش فساد اداری در جامعه سبب کاهش سرمایه‌گذاریهایی داخلی و خارجی، کاهش درآمدهای دولت، افزایش هزینه زندگی و تورم، کاهش رشد اقتصادی، توزیع ناعادلانه درآمد، کاهش مقبولیت مردمی و ... میگردد. این امر ضرورت اتخاذ راه‌حل‌های مناسب و با استفاده از روشهای موثر برای مهار و کنترل فساد اداری را نمایان می‌سازد.

چنانچه نظارت عمومی بر دستگاههای دولتی را به عنوان یکی از روشهای موثر در ارتقای سلامت نظام اداری بدانیم، ضمن تأکید بر تقدم نظارت و پیشگیری بر بازرسی، بازرسان افتخاری و سازمانهای مردم نهاد میتوانند به عنوان ابزار مناسب برای مهار و کنترل فساد اداری به‌کارگیری شوند.

به همین منظور در اجرای بند «الف» ماده ۱۱ قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور و ماده ۶۵ آئین نامه

اجرایی قانون مزبور در برون سپاری بخشی از وظیفه نظارت و بازرسی، اهداف زیر در راهاندازی دفتر نظارت همگانی (بازرسان افتخاری و سازمانهای مردم نهاد) در نظر گرفته شده است:

- ۱ - ایجاد زمینه مشارکت مردمی در امر نظارت همگانی و پیشگیری از تخلف
- ۲ - ارتقاء کمی و کیفی سازمان بازرسی کل کشور و گسترش دسترسیهای سازمان درحوزههای تخصصی و

جغرافیایی

۳ - گسترش ضریب نفوذ سازمان در کشور

۴ - کاهش هزینه‌های نظارت و بازرسی

۵ - کاهش تخلفات و جریانات سوء اداری

۶ - ترویج فرهنگ امر به معروف و نهی از منکر

بهره‌گیری از ظرفیت مردمی به عنوان ایفا کنندگان نقش «ناظران عمومی» در راستای نهادینه کردن آموزه دینی «امر به معروف و نهی از منکر» مهمترین انگیزه مسئولین جمهوری اسلامی ایران در اجرایی نمودن موضوع نظارت همگانی میباشد.

نقش و جایگاه نظارت همگانی در قوانین کشور و فرامین مسوولان نظام

قوانین کشور

بند «الف» ماده ۱۱ قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور (اصلاحی ۱۳۸۷/۴/۱۷):

الف- بهره‌گیری از توان تشکلهای غیردولتی و مردم نهاد و اشخاص واجد شرایط در بخشهای علمی، تخصصی، صنفی و مردمی به منظور مشارکت در امر نظارت همگانی.

ماده ۶۵ آئین نامه اجرایی:

سازمان در اجرای بند «الف» ماده ۱۱ قانون تأسیس سازمان بازرسی کل کشور، میتواند از ظرفیت تشکلهای غیردولتی و مردم نهاد و افراد واجد شرایط، در حدود اختیارات قانونی در زمینههای مختلف از جمله در امر پیشگیری از وقوع جرم، جلوگیری از تضییع اموال عمومی و منابع طبیعی، حفظ محیط زیست و ارتقای میزان سلامت نظام اداری و مقابله با فساد، توسعه فرهنگ قانونمداری و کسب اطلاعات و اخبار ارزیابیها و پیشنهادها بهره‌مند شود و از نیروهای متخصص و کارشناس تشکلهای مذکور در انجام برنامههای نظارت و بازرسی، انجام تحقیقات و مشاوره‌های تخصصی حسب مورد استفاده نماید و برای این منظور اقدامات زیر را انجام دهد: (بندهای الف، ب، ج و د)

- مطالبات و انتظارات ریاست سازمان

- تدابیر و سیاست های جدید سازمان

ماده ۱۳ کنوانسیون مریدا

پیشگیری و مبارزه با فساد اداری زمانی میتواند چهره موفق و کارآمد داشته باشد که گروههای خارج از بخش دولتی مثل سازمان های مردم نهاد و افراد داوطلب و متخصص شرکت فعالانه در این زمینه داشته باشند. کنوانسیون مریدا با درک صحیح از این واقعیت در ماده ۱۳ به ارتقاء شفافیت و مشارکت مردم در فرآیند تصمیمگیری و تضمین این امر که مردم دسترسی موثر به اطلاعات داشته باشند. کشورهای عضو را ملزم می نماید و برای رسیدن به این هدف برنامههای آموزشی مردمی از جمله برنامههای درسی مدارس و دانشگاهها را به عنوان یک راهکار موثر معرفی مینماید. تطبیق و همسویی موادی از کنوانسیون مریدا با موضوع نظارت

همگانی در سازمان بازرسی کل کشور (ج.ا.ا) که تصویب قانون ارتقاء سلامت نظام اداری و مبارزه با فساد اداری را در پی داشت، قابل توجه و مهم می‌باشد.

فرامین مسئولان نظام

دستورالعمل ریاست محترم قوه قضاییه به شماره ۹۰۰۰/۳۳۸۰۲/۱۰۰ مورخ ۹۰/۸/۳

تاریخچه تشکیل دفتر نظارت همگانی

با توجه به مستندات قانونی، در سال ۱۳۷۸ تشکیلات اداری تحت عنوان «دفتر بازرسی ویژه و موضوعی» با گرایش بهره‌گیری از ظرفیت برون سازمانی و به طور خاص نظارت عمومی بر دستگاههای دولتی به صورت مستقیم و غیرمستقیم راه اندازی شد. دفتر مذکور پس از مدتی با گرایش به اقدامات رسمی عملاً بازرسان افتخاری را کنار گذاشت و تنها به امور مهم و ویژه پرداخت.

بعد از گذشت زمان و بازنگری درون سازمانی، با تفکیک شرح وظایف و جایگاه سازمانی و تعریف جدید، در دی ماه ۱۳۹۰ به منظور تحقق ماده ۶۵ آئین نامه اجرایی و با برجسته نمودن نقش مردم در امر نظارت بر دستگاههای دولتی، بازرسان افتخاری و سازمان های مردم نهاد در قالب اداره کل دفتر نظارت همگانی تشکیل گردید.

با فراخوان از طریق فضای مجازی و رسانه‌های عمومی دیگر، نسبت به جذب و بهره‌گیری از داوطلبان متقاضی همکاری در حوزه‌های بازرسی دستگاههای مشمول نظارت سازمان بازرسی کل کشور، بدینوسیله در روند تثبیت موقعیت و جایگاه نهادهای غیردولتی و اشخاص حقیقی در امر نظارت بر دستگاههای دولتی تسریع به عمل آمد.

احیاء و توسعه فعالیت های دفتر توسعه نظارت همگانی با سیاست گذاری، برنامه ریزی و رویکردهای جدید عملاً در آذرماه سال ۱۳۹۳ محقق شد.

اهداف مأموریت ها، ساختار و فرآیند عملکرد دفتر نظارت همگانی

الف- اهمیت و ضرورت

وجود قوانین خوب و مسئولین ارشدی که مورد تأیید هستند به تنهایی برای ایجاد سلامت اداری و حسن جریان امور کافی نیست. نظارت بر چگونگی اجرای قوانین در سطوح مختلف دستگاه های اجرایی می تواند ضامن اجرای صحیح قوانین و مقررات و ارتقای سلامت اداری باشد. تحقق این مهم (نظارت بر اجرای صحیح قوانین ومقررات) مستلزم حضور فراگیر و مستمر بازرسی کل کشور در همه دستگاه ها و همه مناطق کشور می‌باشد، حال آنکه سازمان به علت محدودیت امکانات و منابع اعم از نیروی انسانی و مادی تنها

در مراکز استان ها حضور داشته و در همان مراکز نیز به علت کثرت محیطها و تخلفات، امکان کنترل، اعمال نظارت و انجام بازرسی کامل را ندارد!

بهره‌گیری از بازرسین افتخاری و تشکل های مردم نهاد این فرصت را برای سازمان بازرسی کل کشور فراهم می‌سازد تا از خیل متخصصین متعهد بازنشسته یا شاغل دستگاه ها و توانمندی های سازمان های غیر دولتی برای رفع محدودیت منابع و امکانات خویش استفاده کرده، ضمن گسترش دسترسی های خود پیشگیری از تخلفات و انجام وظایف نظارتی را تا حدود زیادی محقق سازد. این اقدام نتایج سازنده دیگری از جمله:

- ترویج فرهنگ امر به معروف و نهی از منکر
- کاهش نارضایتیهای عمومی و در نتیجه افزایش امنیت عمومی و وفاداری به نظام جمهوری اسلامی ایران
- امیدواری مردم به آینده
- نهادینه شدن امر نظارت و اجرای صحیح قوانین و مقررات
- افزایش احساس تعلق خاطر مردم به نظام
- و .... را در بر میگیرد.

ب- اهداف

اهداف کلانی که با تأسیس دفتر نظارت همگانی دنبال میشود عبارتند از:

- ۱ - ارتقاء کمی و کیفی سازمان بازرسی کل کشور و گسترش دسترسی های سازمان در حوزههای تخصصی و جغرافیایی
- ۲ - تقویت اشراف اطلاعاتی سازمان نسبت به سوء جریانات اداری و فسادهای احتمالی
- ۳ - ایجاد زمینه مشارکت مردمی در امر نظارت همگانی و پیشگیری از تخلف
- ۴ - گسترش ضریب نفوذ سازمان در کشور
- ۵ - کاهش هزینههای نظارت و بازرسی
- ۶ - کاهش تخلفات و جریانات سوء اداری

چشم انداز نظارت همگانی و چالش‌های احتمالی

با توجه به توصیه و تأکیدات مقامات و مسئولین عالی نظام و در رأس آنها، رهبری نظام جمهوری اسلامی ایران بر حضور مردم در کلیه صحنه‌های کشور، همواره تلاش فراوانی در نهادینه شدن آموزه دینی «امر معروف و نهی از منکر» در جامعه ایران، به عمل آمده است تا بدینوسیله مشارکت حداکثری مردم در امر نظارت همگانی محقق شود.

مواردی که به عنوان چشمانداز و چالش‌های احتمالی در فرآیند نظارت همگانی در جامعه متصور است، به شرح ذیل می‌باشد:

چشم انداز:

برجسته شدن نقش مردم و مسئولیت‌پذیری آحاد جامعه در سالمسازی نظام اداری
ایجاد و تقویت احساس نظارت مستمر و دائمی در نزد متولیان و مجریان دستگاه‌های اداری
تلفیق مسئولیت‌پذیری مردم و احساس نظارت مستمر مجریان دستگاه‌های اداری، میتواند نقش موثری در پیشگیری از تخلفات اداری داشته باشد.
کاهش فساد اداری، تقلیل یافتن هزینه‌های مادی و معنوی، کاهش سوء مدیریت و در نتیجه افزایش میزان سلامت اداری
رشد، بالندگی و شکوفایی در جامعه بدلیل حضور موثر مردم در نظارت همگانی
روان شدن نظام اداری و افزایش امنیت شغلی
-افزایش آرامش روانی و احساس رضایتمندی در آحاد جامعه

در هر حال؛ وارد نمودن مردم به عرصه نظارت و بازرسی به صورت سازماندهی شده و هدفمند، ضمن توجه لازم به موثر بودن ایفای نقش ظرفیت فوق، تقویت احساس انجام تکلیف الهی به موازات آموزه‌های دینی که همواره بر سلامت نظام اداری تأکید دارند، پویایی و رشد بیشتر جامعه را بدنبال خواهد داشت.
مردم به عنوان صاحبان اصلی نظامها، زمانیکه در حوزه نظارت و بازرسی از دستگاه‌های اداری قرار می‌گیرند، در صورت تعالیم و آموزشهای لازم، (مردم) خود را شریک مهم و موثر در امور اداره کشور دانسته و لذا از هر گونه تلاش در جهت ارتقای سلامت نظام اداری و مبارزه جدی با فساد اداری دریغ نخواهند نمود.
اجرای صحیح نظارت همگانی و توسعه آن در کشور (کشورها)، ضمن افزایش حس مسئولیت‌پذیری در مردم، نهادینه شدن نظارت عمومی به گونه‌ای که دستگاه‌های اداری و متولیان امور از جانب یک نیرو و مرجع قوی (به نام مردم) اعمال و رفتار خود را دائماً در حال نظارت بدانند، را محقق خواهد ساخت.

در صورت عملی شدن طرح نظارت های مردمی به صورت فراملی بر سازمانهای بینالمللی، افزایش و توسعه زمینه ارتباطات بین جوامع و بخصوص سازمان های مردم نهاد با نهادهای تصمیمگیر بینالمللی را به دنبال داشته و لذا ضمن پیشگیری از بروز فساد و بیعدالتی در نهادهای بینالمللی، ارتقای سلامت دستگاههای کلان اداری در اندازههای جهانی (سازمان ملل و ...) را نیز میتواند در برداشته باشد.

فصل هفتم) اهم فعاليت های بازرسی کل کشور در همکاری های بین المللی مبارزه با فساد

۱- تأسیس مرکز همکاری منطقه‌ای دستگاههای مبارزه با فساد و نهادهای آمبودزمانی کشورهای عضو اكو

جمهوری اسلامی ایران با توجه به پیامدهای مخرب فساد و جنبه فرامرزی پیدا کردن آن، به منظور فائق آمدن بر مشکلات ناشی از فساد، همکاری، همفکری، هماهنگی و بهره‌جستن از تجربیات مشترک و تبادل اطلاعات و انجام کار سازمانی و گروهی را ضرورتی اجتناب ناپذیر دانسته و در این زمینه بر استفاده از گردهماییها و هماندیشیهای منطقه‌ای، زیرمنطقه‌ای و بینالمللی با هدف بهره‌گیری از کمک‌های فنی متقابل از نهادهای بینالمللی مرتبط و بحث و بررسی پیرامون مشکلات مربوط به نگرانیهای دوجانبه بین اعضای اكو در چارچوب کشورهای در حال توسعه و کشورهای با اقتصادهای در حال گذار تأکید نموده است. در این خصوص جمهوری اسلامی ایران (سازمان بازرسی کل کشور) در رابطه با اجرای کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مقابله با فساد، اولین اجلاس در مقوله مبارزه با فساد و رسیدگی به حقوق شهروندی در منطقه اكو را برگزار نمود و بنا به پیشنهاد سازمان، مرکز همکاری منطقه‌ای دستگاههای مبارزه با فساد و نهادهای آمبودزمانی کشورهای سازمان همکاری اقتصادی اكو تشکیل گردید. تدوین اساسنامه این مرکز در راستای ارتقاء و توسعه سیاستها و اقدامات پیشگیرانه از فساد و همکاری مشترک در جهت انجام پروژه ها و برنامه‌های عملی، تأمین توانمندسازی کارکنان مسئول پیشگیری و مبارزه با فساد و آمبودزمان، تبادل متقابل تجربیات و دانش تخصصی، تقویت فعالیتهای عملیاتی و آموزشی و در چارچوب ترتیبات چند جانبه و دو جانبه، بدون شک گام بزرگی در سالمسازی منطقه اكو به شمار می‌آید. مرکز همکاری منطقه‌ای دستگاه های مبارزه کننده با فساد و نهادهای آمبودزمانی کشورهای عضو اكو به عنوان مراکز منطقه‌ای تخصصی اكو به تأیید این دبیرخانه رسیده است و در اجلاس آتی وزرای امور خارجه اكو و اجلاس سران، موضوع به تصویب خواهد رسید. بنا به اعلام دبیرخانه سازمان همکاری اقتصادی (اكو)، اداره کل همکاری های اقتصادی بین المللی، اداره کل همکاری های حقوقی بین المللی و امور توافق های بین المللی معاون حقوقی ریاست جمهوری که در کلیه جلسات پیشین برای بحث و بررسی در خصوص مرکز مورد اشاره حضور داشته اند و درحین برگزاری نخستین اجلاس رؤسای دستگاه های مبارزه بافساد و نهادهای آمبودزمانی کشورهای عضو اكو و نخستین اجلاس کارشناسان دستگاه ها و نهادهای فوق الذکر که در تهران برگزار شد و چندی پیش نیز دومین اجلاس رؤسا در کشور تاجیکستان، ثمره فعالیت های سازمان بازرسی کل کشور برای جمهوری اسلامی ایران، تأیید مرکز فوق الذکر و امضاء اساسنامه آن توسط سه کشور جمهوری اسلامی ایران، جمهوری اسلامی افغانستان و جمهوری تاجیکستان گردید.

۲- جمهوری اسلامی ایران میزبان سیزدهمین کنفرانس و مجمع عمومی انجمن آمبودزمان آسیایی (AOA)

سازمان بازرسی کل کشور، به عنوان میزبان سیزدهمین کنفرانس و مجمع عمومی انجمن آمبودزمان آسیایی (AOA) برای سال ۱۳۹۲ انتخاب گردیده است. این سازمان، از بنیان و موسسین انجمن آمبودزمان آسیایی Asian Ombudsman Association بوده و از ابتدای تاسیس به عنوان عضو اصلی هیأت مدیره حضور داشته است. این سازمان، در یک دوره نیز نایب رئیس انجمن بوده و در طی سال های ۱۳۷۸ و ۱۳۸۷ دو اجلاس مجمع عمومی و هیأت مدیره در جمهوری اسلامی ایران برگزار گردیده است.

۱- پیشنهاد تأسیس آکادمی آمبودزمان آسیایی (AOA) توسط جمهوری اسلامی ایران

سازمان بازرسی کل کشور جمهوری اسلامی ایران، در یازدهمین اجلاس انجمن آمبودزمانی آسیایی، پیشنهاد نمود یک مرکز آموزشی تخصصی و مهارتی تحت عنوان "آکادمی آمبودزمانی آسیایی (AOA)" با هدف برگزاری دورههای آموزشی مورد نیاز در قاره آسیا و منطقه با موضوعات آمبودزمانی، مبارزه با فساد و نظارت و بازرسی تأسیس گردد.

۳- انعقاد قراردادهای همکاری فی مابین سازمان و سایر کشورها:

- امضای تفاهم نامه میان سازمان بازرسی و کمیسیون مبارزه با فساد جمهوری اندونزی
- توافق با کشور مالزی برای انعقاد تفاهم نامه همکاری
- ۲ عضویت در انجمن بین المللی دستگاه های مسؤل مبارزه با فساد

۴- حضور سازمان در فعالیت های بین المللی (اجلاسیه ها و مجامع و سمینارها) و اعزام هیأت به کشورهای خارجی (سال ۱۳۹۱ و ابتدای ۱۳۹۲)

تاجیکستان، قرقیزستان، اتریش، هنگ کنگ، ماکائو، آذربایجان، مالزی، عراق، پاناما و چین

فصل سیزدهم (شورای دستگاه های نظارتی کشور

بخش اول: سابقه تشکیل شورا

در سال ۱۳۸۷ شورای دستگاه های نظارتی با درخواست مسئولان دستگاه های نظارتی کشور و نظر مقام معظم رهبری و به استناد بند ۲۲ سیاست های کلی نظام در برنامه چهارم توسعه کشور تشکیل و در ماده ۲۲۱ قانون برنامه پنجم توسعه کشور تصریح شد. شورای دستگاه های نظارتی کشور متشکل از دو نفر از مسئولان نظارتی هر قوه با انتخاب رییس قوه (با حفظ استقلال هر یک از آنها) تشکیل می شود. اهداف این شورا عبارتند از:

- ایجاد هماهنگی بین دستگاه های نظارتی کشور
- افزایش کارایی و اثر بخشی اقدامات دستگاه های نظارتی کشور
- جلوگیری از تداخل و دوباره کاری های دستگاه های نظارتی
- کاهش یا برطرف شدن آسیب های نظام نظارتی کشور
- مبارزه موثر با فساد
- ارتقاء بهره وری و تقویت مدیریت کشور

ب: ارتقاء سلامت اداری دستگاه های اجرایی کشور

برابر ماده ۲۸ قانون ارتقاء سلامت نظام اداری و مقابله با فساد، شورای دستگاه های نظارتی کشور^۱ مکلف به تهیه شاخصهای اندازه گیری میزان سلامت نظام اداری گردید. از این رو بر اساس مبانی علمی، نظری و قانونی شاخص های مذکور همراه با سنجه های آن استخراج و به منظور اطمینان از صحت تطبیق سنجه های شناسایی شده با مأموریت ها، اهداف، وظائف و فعالیت های هر یک از دستگاه های اداری و عمومی و تعیین وزن سنجه ها برای تعدادی از دستگاه ها ارسال گردید تا اعلام نظر نمایند و سپس در جلسات مشترک با حضور مسئولان و مدیران دستگاه ها نیز شاخص ها و سنجه های آنها مورد بازنگری و اصلاح قرار گرفت. بر این اساس در مرحله اول سلامت نظام اداری ۱۲۹ دستگاه و واحدهای استانی آنها اندازه گیری و نتایج آن اعلام شد.

فصل چهاردهم) سنجش میزان فساد و سلامت اداری در دستگاه ها توسط سازمان بازرسی

کل کشور

بهره گیری از نقطه نظرات مردم بوسیله انجام پیمایش های نظر سنجی ، می تواند اطلاعات مهمی در خصوص روند فعالیت ها و اقدامات مسئولین کشور در اختیار تصمیم گیران در سطح کلان قرار دهد. به همین لحاظ سازمان بازرسی کل کشور نسبت به «سنجش سلامت اداری» اقدام نموده است.

^۱ - موضوع ماده ۲۲۱ قانون برنامه پنجم توسعه در خصوص تشکیل شورای دستگاه های نظارتی کشور